

УДК 378.14.014.13

ПИЛИПИШИН Олег Іванович

кандидат історичних наук, доцент
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет імені І. Я. Горбачевського»

БОНДАРЕНКО Сергій Васильович

кандидат історичних наук, доцент
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет імені І. Я. Горбачевського»
e-mail: pylypyshyn_oleh@ukr.net

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ВНЗ

Анотація. В статті зроблено спробу обґрунтувати потребу вивчення гуманітарних дисциплін під час підготовки майбутніх медичних працівників у медичних вищих навчальних закладах та процеси гуманізації та соціалізації. Формування гуманітарно-орієнтованої свідомості студентів-медиків, розвитку їх особистості та духовного світу через освоєння етнокультурних, загальнонаціональних, загальнолюдських цінностей.

Ключові слова: гуманітарні дисципліни, гуманізація, соціалізація, професійна культура.

Постановка проблеми. Вища медична освіта прагне до досягнення трьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених цілей: дати випускникові знання, вміння, навички на сучасному науковому рівні з найважливіших розділів медицини; навчити постійному поповненню знань, самовдосконаленню за обраною спеціальністю, навичкам самоосвіти; створити умови для розвитку ініціативної, творчої особистості а саме особистості лікаря.

Освіта лікаря не може обмежуватися комплексом медичних знань, хоча їм, звичайно, відводиться першорядне місце. Значущою є і гуманітарна підготовка медика. Це було актуальним ще в середині XIX століття. Відомо ставлення до цього геніального лікаря і педагога М. І. Пирогова (1810-1881), котрий обґрунтовував необхідність гуманізації освіти шляхом зв'язку гуманітарного початку з природничим, він вважав, що гуманітарні науки мають «багаті практичні застосування», які стосуються найважливішої морально-духовної сторони життя людини.

Аналіз останніх досліджень. На деяких тенденціях та процесах розвитку сучасної вищої освіти зупиняють свою увагу українські дослідники: І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко [1, с. 10], В. Мудрак, О. Наумкіна, Т. Полухтович, О. Поляк, В. Ціпко та інші. У нашому дослідженні ми опиралися на праці В. П. Андрущенко, В. Г. Кременя, Г. О. Козлакової, І. М. Предборської та ін. вітчизняних учених, у яких проаналізовані зміни парадигми освіти в умовах сучасного інформаційного суспільства, наукові доробки з проблем викладання соціальних і гуманітарних дисциплін В. Б. Атаманенко, І. В. Васильєва, П. М. Грицаєнко.

В. Ціпко висловлює думку, що: «соціально-гуманітарні науки є узагальненими ідеями всього людства, в основі яких лежать теоретичні надбання з різних наук багатьох країн світу. Підґрунтям сучасних соціально-гуманітарних наук – є пріоритетні цінності людства, але саме метою пізнання студентами цих наук – є оптимізація шляхів та засобів досягнення соціальної справедливості, забезпечення громадської злагоди, формування інтелектуально-творчої особистості у культурному середовищі; вони є передумовою для входження молоді особистості у загальнокультурне світове співтовариство; вони формують глибокі світоглядні позиції і спрямовують на досягнення духовної самостійності у незалежному суспільстві [2, с. 34-42].

На наш погляд, недостатньо дослідженими залишаються тенденції гуманізації сучасної вищої медичної освіти України.

Метою статті є визначення методів, форм та засобів формування гуманітарно-орієнтованої свідомості студентів медичних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Суспільство здавна очікувало від лікаря доброти, милосердя, гуманізму і безкорисливості, самовідданості і постійної боротьби зі смертю і недугами аж до здатності створення дива. Знаменитий лікар і письменник В.В.Вересаєв повторював: «... При всіх інших рівних умовах, лікар на голову в моральному відношенні вище представників інших спеціальностей».

Лікар повинен бути не тільки майстерним фахівцем, але і мудрою людиною, що несе відповідальність за пацієнта. Тому він не може бути односторонньо розвинутим, обмеженим тільки своєю спеціальністю людиною. Відомо, що авторитет лікаря, який представляє собою важливий між іншими лікувальний процес, багато в чому ґрунтується не тільки на професійній компетентності (її пацієнту оцінити не так легко), але і на загальній культурі, ерудиції, особистості лікаря.

Стрімкий розвиток медицини, її технічна оснащеність, високий ступінь оновлюваності знань настійно диктують необхідність звернення до проблем гуманності, моральності, вимагають, перш за все, пошуку найбільш ефективних підходів, які сприяють розвитку у студентів медичного вузу творчих здібностей і клінічного мислення.

Відтак, гуманітарні дисципліни прагнуть до високої і надважливої мети: формування гуманітарно-орієнтованої свідомості наших студентів, розвитку їх особистості та духовного світу через освоєння етнокультурних, загальнонаціональних, загальнолюдських цінностей.

Перед вузами країни і, зокрема, перед керівництвом медичних вузів стоїть непросте завдання – не тільки сформувати у студента професійні навички, але виховати в ньому якості, необхідні для його повноцінної самореалізації в суспільстві. Особливу увагу слід приділяти вихованню у студентів медиків таких якостей, як толерантність, милосердя і патріотизм.

Принципова відмінність нового стандарту полягає в тому, що в його основу покладені не предметні, а ціннісні орієнтири. Критерієм оцінки якості медичної освіти виступає професійна компетентність як «інтегральна характеристика фахівця, яка визначає його здатність вирішувати професійні проблеми і типові професійні завдання, що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності з використанням знань і життєвого досвіду, цінностей і схильностей [10, с. 202]. Завдяки гуманітаризації вищої медичної освіти кінцевою метою навчання студентів є формування моральної і духовно розвиненої людини – майбутнього фахівця, незалежно від його національної та культурної приналежності, готового і здатного гармонійно поєднувати освіченість, професіоналізм, духовність і моральну вихованість [8, с. 112]. Сформувати світогляд молоді та патріотичну спрямованість поведінки в освітніх установах допоможе створення духовно-розвиваючого простору. Суспільство має створювати такі соціокультурні зразки, які, крім привабливості, будуть нести в маси високий сенс і моральні цінності [5, с. 63].

Культура завжди грала і грає важливу роль в процесі соціалізації особистості майбутнього лікаря. Знайомство студентів-медиків з історією нашої країни, з українською релігійною філософією і прилучення їх до морально-етичної спадщини вітчизняної медицини сприятиме формуванню світогляду студентів, їх моральному вихованню та розвитку національної самосвідомості, самоідентифікації і самодетермінації особистості [6, с. 131].

Тому важливе місце відводиться вивченню таких гуманітарних дисциплін, як «Історія України», «Історія української культури», «Культурологія», «Біоетика». Також першорядна роль, особливо на молодших курсах, в даному процесі відводиться викладачеві, адже в ході духовно-морального виховання студентів медичного вузу головним ретранслятором культурних і соціальних норм для студентів є саме особистість і професійна діяльність вчителя-наставника [9, с. 49], і найчастіше саме особистість викладача є вирішальною при виборі випускником області його подальшої лікарської спеціалізації. Особливу увагу слід

приділяти позааудиторним заходам, таким, як екскурсії, відвідування музеїв, театрів, гуртки, тощо особливо заходам присвяченим житті і діяльності видатних лікарів, особливо цікавими для студентів будуть розповіді про лікарів-земляків.

Ще раз зупиняючись на визначенні «професійна культура», відзначимо, що вона позначає концентрацію певної системи норм, знань, навичок і правил, які дозволяють стати молодому фахівцеві повноправним членом даного професійного співтовариства, правильно взаємодіяти з оточуючими в рамках своєї сфери діяльності» [4, с. 78]. Професійна культура медичної спільноти знаходить відображення саме в тому соціальному середовищі, яке створене в медичному вузі і просякнуте багатовіковими традиціями медицини. Найбільш прийнятною для медичних вузів представляється соціалізація з точки зору діяльнісного підходу, що виявляється як «двосторонній процес, що включає в себе, з одного боку, засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, з іншого боку, процес активного відтворення системи соціальних зв'язків індивідом за рахунок його активної діяльності, активного включення в соціальне середовище» [7, с. 241]. Термін «соціалізація» позначає навчання людини життя в сучасному йому суспільстві. В яку б країну він не приїхав, він зобов'язаний мати хоча б елементарні уявлення про соціальну структуру і стратифікації даного суспільства, розподіл людей по класах, способах заробляння грошей і розподілі ролей в сім'ї, основи ринкової економіки та політичного устрою держави, громадянських правах і т. п.

Говорячи про діяльнісний підхід до соціалізації, відзначимо, що він передбачає створення умов для взаємодії двох її сторін: засвоєння студентом-медиком соціального досвіду і його відтворення. Лікар як людина, фахівець і громадянин має певний набір національних рис і професійних компетенцій, детермінованих особливостями культури і релігії, які проявляються в його відношенні до самого себе, оточуючих людей, державі і світу в цілому [3].

Висновок. Підводячи підсумок, хочеться особливо підкреслити, що система вищої освіти, і зокрема, вищої медичної освіти, спрямована на підготовку фахівця нового покоління – людини надзвичайно професійної, морально і духовно розвиненого. В основі як освіти, так і лікування завжди будуть критися міжособистісні людські стосунки. Саме тому, пропонуємо в медичній вищій освіті робити акцент на комплексному системному отриманні студентом, передусім, соціально-гуманітарних знань.

Список використаної літератури

1. Булах І. Є. Система управління якістю медичної освіти в Україні : Монографія / І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко [та ін.]. – Д. : «АРТ-ПРЕС», 2003. – 212 с.
2. Ціпко В. Роль соціально-гуманітарних наук у формуванні особистості студента вишого навчального закладу / В. Ціпко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини; [голов. ред. – Побірченко Н. С.]. – Умань : УДПУ ім. Павла Тичини, 2006, Вип.15. – С. 34-42.
3. Агеева Н. А. Менталитет врача в контексте гуманизации высшего образования // *Universum: Медицина и фармакология: электрон. научн. журн.* 2014. № 4 (5). [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <http://7universum.com/ru/med/archive/item/1231>.
4. Агеева Н. А. Профессиональная культура как нравственный императив деятельности врача // *Гуманитарные и социальные науки.* – 2013. – № 6. – с. 77-86.
5. Агеева Н. А. Социокультурные образцы как эффективное средство духовного возрождения семьи и общества // *Гуманитарные и социальные науки.* – 2012. – № 3. – с. 58-64.
6. Агеева Н. А. Этический аспект проблемы взаимоотношения врача и пациента // *Гуманитарные и социальные науки.* – 2012. – № 5. – с. 131-139.
7. Андреева Г. М. Социальная психология. М: Наука, 1994. – 325 с.
8. Шаповал Г. Н. Гуманитарный аспект медицинского образования как неотъемлемая составляющая обучения иностранных студентов-медиков // *Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история.* № 33: сборник статей по материалам XXXIII международной научно-практической конференции. Новосибирск, 2014. – с. 108-112.
9. Шаповал Г. Н. Личность преподавателя как главного ретранслятора культурных и социальных норм при обучении иностранных студентов // *Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология,*

философия, история. № 32: сборник статей по материалам XXXII международной научно-практической конференции. Новосибирск, 2013. – с. 49-54.

10. Шаповал Г. Н. «О понятии профессиональная компетентность» в современной педагогической науке// Успехи современного естествознания. – 2011. – № 8. – с. 201-202.

References

1. Bulakh I. E. The management system of medical education quality in Ukraine "ART-PRESS". (in Ukr.)
2. Tsipko V. The role of social sciences and humanities in the formation of personality of higher educational establishment student 15. 34-42. (in Ukr.)
3. Ageev N. A. Mindset of doctor in the context of higher education humanization // Universum. Access mode: <http://7universum.com/ru/med/archive/item/1231> (in Russ.)
4. Ageev N. A. Professional culture as the moral imperative of doctors' activity. 6. 77-86. (in Russ.)
5. Ageev N. A. Sociocultural samples as effective means of spiritual revivification of family and society. 3. 58-64. (in Russ.)
6. Ageev N. A. Ethical aspect of the problem of relationships of doctor and patient. 5. 131-139. (in Russ.)
7. Andreeva G. M. Social psychology. 325. (in Russ.)
8. Shapoval G. N. Humanitarian aspect of medical education as an integral part of foreign medical student's learning. 108-112. (in Russ.)
9. Shapoval G. N. Personality of lecturer as the main repeater of social and cultural norms within teaching foreign students. 32. 49-54. (in Russ.)
10. Shapoval G. N. «About the concept of professional competence» within modern pedagogy. 8. 201-202. (in Russ.)

Pylypyshyn Oleg Ivanovych, Ph.D., associate professor SHEE "Ternopil State Medical University named after Horbachevsky "

Bondarenko Sergiy Vasilevich, Ph.D., associate professor SHEE "Ternopil State Medical University named after Horbachevsky "

e-mail: pylypyshyn_oleh@ukr.net

THE ROLE OF THE HUMANITIES IN FORMATION OF MEDICAL STUDENTS' PROFESSIONAL CULTURE

Summary. *Introduction. Education can not be limited by medical knowledge, although they certainly have the primary place. The most important is the liberal and medical training. It was important in the middle of the XIX century. The attitude of brilliant doctor and teacher Pirogov (1810-1881) to this problem is widely known. He argued for the humanization of education through communication of humanitarian and natural, he believed that the humanities are «rich in practical applications», concerning the most important moral aspects of human life.*

Purpose. Defining methods, forms and means of forming humanitarian-oriented consciousness of medical students.

Methods. Historical analysis, comparison, method of objective observation.

Results. An important place is given to the study of the humanities such as «History of Ukraine», «History of Ukrainian Culture», «Culturology», «Bioethics». Also, the primary role, especially at the undergraduate courses, in this process is given to the teacher, because teacher is the main relay of cultural and social norms for students within their spiritual and moral education, and often the personality of the teacher is crucial when choosing a graduate field of his future medical specialty. Particular attention should be paid to extracurricular activities, such as trips, visits to museums, theaters, clubs, etc. special event dedicated to the life and work of prominent doctors: stories of doctors-countrymen are especially interesting for students.

Originality. Activity approach to socialization involves the interaction with its two sides: learning medical student social experience and reproduction of it. The doctor as a man, expert and citizen has a specific set of national traits and professional competencies, determined by features of culture and religion, manifested in its relation to itself, surrounding people, country and the world

Conclusions. Higher education, including higher medical education, aimed at training a new generation of specialists - highly professional person, morally and spiritually developed. At the heart of both education and treatment will always lurk interpersonal human relations. That's why we offer medical higher education to focus on getting complex system of social and human knowledge by student.

Key words: *humanities, organization, socialization, professional culture.*

Одержано редакцією 02.03.2016
Прийнято до публікації 03.03.2016